

Համբոյր մը Հայոց Հայրիկի նուիրական շիրիմն և լուսնակի ցոլքը Մխիթար Աքրահօր անդրանիկի ներշնչարան Սեւանայ մենաստանէն:

Սիւնեաց քաջերու խրոխտ ոգի՞ն քեզ նուէր:

Աւարայրի դաշտէն «Նորահրաշ» շարականը քեզ ընծայ:

Թաղէի վանուց խորաններէն Պլապուն Աւարայրին թող քեզ համար երգէ «Ովդու բարեկամ» երգը:

Հայ շինական ու գեղջուկ սրտերէն քեզ ընծայ ժողովրդական երգերը՝ կոմիտասով անմահացած:

Փունջ մը կարմիր կակաչ, կապոյտ դիներբուկ, և նարնջագոյն Անթառամ ծաղիկը՝ հերոսական վան - վասպուրական մեր աշխարհէն՝ Արծուարոյն վարագայ լերանց լանջերէն քաղուած:

«Զայն տուր, ով ծովակ» երգը Աղթամարի Քարի գլուխ բարձունքէն՝ նուէր քեզի:

Պաշտամունքի համբոյրներ Եղիշէի և

Գրիգոր Նարեկացիի շիրիմներէն սրբազան:

Անչափ կարօտ Տարօնի աշխարհէն, Ս. Սահակ Պարթեւի և Մամիկոնեանց գերեզմաններէն և Մշու Սովորան Սուրբ կարապետի մենաստանէն:

Սասունի և Զէյթունի բարձունքներէն ուազմական երգեր և հերոսներու հոգիները քեզ պահապան:

Եւ վերջապէս կիլիկիայէն ինչ տամ նուէր, ոսկեգրիչ մազաղաթեայ մատեան մը, թէ Ռուրինեանց ազատաէր ամրոցներու կողերէն ընկած քար մը նետահար, այս բոլորը քեզ համար, այս բոլորը քեզ յարմար:

Ինձ կը մնայ երկիւղածութեամբ խոնարհիլ քո հիմնադիրներու, բարերարներու, մեծ դաստիարակներու և ազգանուէր սերունդներու գործին ու յիշատակին առջեւ և մաղթել որ դարեր շարունակ վառ մնայ քո լոյսը, անշէջ մնայ քո ներշնչած յոյսը մեծ սրտին մէջ Հայ ցեղին, որուն մէկ խոնարհ ու համեստ զաւակն է

ՀԱՅԿ ԱՃԵՄԵԱՆ

ՈՒՂԵՐՁ ՄՈՒՐԱՏ-ՌԱՓԱՅՑԵԼԵԱՆ ՀԱՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՅՈՒԵԼԵԱՆ մըն ալ, հարիւր տարիներու դափնիներով պսակուած, հարիւր տարիներու ջահերով բոսորազիղ, փառառանձ Մտքի ճառագաթացումի Յորեկեան մը՝ որ Հայութեան է, Հայուն Լուսակերտումի Զուլարանին Հարիւրամեայ ծօննէ, որ վերապումը կ'ողջունէ իր գաղափարապաշտ հիմնադիրներուն՝ Մուրատի և Ռափայէլի, յաւերժացնելով անոնց Յիշատակը՝ բերելով հպարտ պարծանք մը այն Հայրերուն՝ որոնց ոչ մէկ ջանք ինայեցին այդ կրթական բարձր հաստատութիւնը հարիւր տարիներ անսասան պահելու և որոնք ամէն մղում ցոյց կու տան շունչ կ'առնէ դիտելով իր Մտքի Հաստատութիւնները:

Հաստատութիւնը դեռ շատ երկար, դարեր ու դարեր պահելու, ինչ որ Հայութեան գոյութեան ուժեղ երաշխիքներէն և խորհրդաւոր նշանաբաններէն մէկն է:

Անդին՝ թափուր, աւերակ շիրիմներու շեղջակոյտ և փակուած ամէն հայու՝ որգոնէ իր սիրելի և անմոռաց զոհերուն հողակոյտներու այց մը տալ ուղէր. ասդին՝ ցիր ու ցան ու հալածական, շլմորած և սպասումի նկուղի մը մէջ օրհասական, բայց կ'ապրի Հայը Մուրատ-Ռափայէլեաններու փառայեղ արտայայտութեան մէջ, և գիտակցութեան ու վերածնունդի շունչ մը կ'առնէ դիտելով իր Մտքի Հաստատութիւններին Սահիթար Աքրահայր:

Արեւմտահայութեան կրթական չորս հաստատութիւններէն — Մուրատ-Ռափայէլեաններուն, կեղրոնական, Պէրպէրեան, Սահարեան — Մուրատ-Ռափայէլեանն է որ անայլայլ և գօտէպինդ ընթացքով մեր ցեղին գիտակից պատուաբեր զաւակներ կը պատրաստէ, մինչ անդին վերջինը մեծ եղեռնին զոհ, Պէրպէրեանը դաղրած, և կեղրոնականը մեծ ճիզերով միայն կանգուն կը մնայ:

Որչափ միսիթարական և ուրախալի պիտի ըլլար որ Մուրատ-Ռափայէլեանի սաները, ընդմիշտ յաւերժացնելու համար սրտին կոչը՝ Հազար ապրի Մուրատ-Ռափայէլեան հաստատութիւնը, հազար հազար ապրի Հայ Ազգը:

Թ. ԳԱԱԽԱԿԱՆ

————— * —————

ՄՈՒՐԱՏ-ՌԱՓԱՅՑԵԼ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱՆ

Վերնագիրը կը յիշեցնէ ասկէ շուրջ 30 տարի առաջ Քաղկեդոնի Մխիթարեան վարժարանին քեմէն մեր լսած հակիրճ մէկ բանախօսութիւնը զոր վարժարանին տնօրէնը, Հ. Արիստակիս վ. Գասպանակիլեան, այն ատեն արտասանեց:

Գրչի՛ և ճաշակի վարպետ վարդապետին մէկ համակրանքի ողջոյնը եղած է առի սաները ուղղուած՝ որմէ՛ եթէ արտօնէ, այս առթիւ քանի մը տող կ'ընդորինակենք.

«Ես այս րոպէին հոգւոյս բոլոր աշխուժովն է որ՝ բարով եկաց գուց ձեր տանը մէջն էր կ'ըսեմ, թէպէտ և ցրուած աշխարհիս չորս կողմ, առիթը գալուն իրարու հետ վերաբերութեան ժամուն մենք պէտք է գտնուինց միշտ պատուալին վրայ, իրբեւ զօրավար, իրբեւ զինուոր, խրախուսենց զձեզ ուսման, վասնզի եթէ մենց որդիքը, դուք որդեգրեալներն էք միակ հասարակաց հօր մը, որ եղաւ և է Սերաստացին Մխիթար Աքրահայր:

Մխիթարայ կերպարանցն է նախ, որ երկու դարերէ աւելի թանձր խորութենէն, հսկայ կ'ելլայ, կ'ամբառնայ և կը բազմի հոս՝ այս ակմրին և իրեն արարածներուն մէջ, իր գործը փառաւորելու, իր հանճարին ծրագիրներուն մղում և քաջալեր տալու:

Մուրատ և Ռափայէլ կը կազմեն անընդմէջ Մխիթարայ ընտանեացը մասը գերազանցապէս, են իրեւ զոյգ մը առատածեն և իրականօրէն ազգիներու ճառագայթներ՝ ինկած բիւրեղեայ հատուածակողմի մը վրայ, ցոլցնելու ծիածանի գոյներ, և այն հատուածակողմին շնորհիւ ութսուն (այժմ հարիւր) տարիէ ի վեր չեն դադրիր լոյս սփոռելէ»:

* *

Յարգել՛ բանախօսին երախտագէտ շեղամբ իր աշակերտներուն ինչպէս իր Միա-

բանութեան ազնիւ եղբայրներուն՝ և բարերարներուն վեհմաց գործին համակրողներուն ուղղուած էր՝ որոնց այսօր հոգեւին խմբուած են, վարժարանին պերճ սրահներուն մէջ կանգնած՝ անոնց մարմարեայ կիսանդրիներուն շուրջը՝ Միսիրար — Մուրատ-Ռափակայէլի անմոռանալի յիշատակներուն շուրջը:

* *

Այդ թուականներուն, և անոնց յաջորդող տարիներու վարժարանին կրթական և ուսումնական ընթացքին վրայ հարեւանցի ակնարկ մը նետելով, վարժարանը նոյն հաստատ լեզուական և գիտական գետինին վրայ կը գտնենց, աստիճանաբար իր ուսման ծաւալը բարձրացուցած, զիշերօթիկ աշակերտութեան թիւը 250 ի հասցուցած, Եւրոպայի առաջնակարգ վարժարաններու կարգը ընդունուած և դասաւորուած կը տեսնենց, ինչպէս իր շըրջանաւարտ սաներուն մտաւորական զարգացումը կը վկայէ: Վարժարանը թուրքերէնի, ֆրանսերէնի և անգլիերէնի համար նոյն ազգերէն մնայուն յատուկ դասախոսներ ունէր. Հայերէնի համար Մ. Ղազարի էն քաջ հայագէտները. ով որ չօգտուեաւ, մեղքը վիզը հարկ է ըսել:

* *

Կիւրեղեան շինարար կոչուած Աբբահօր, Հ. Մ. Քաջունիի իմաստուն վարչութեան և Հ. Մ. Նուրիխանի փորձ տեսչութեան օրով, Միաբանութիւնը՝ գովելի՛ շարժումով մը՝ որոշեց քաջագոյն թիւով վկայեալ աշակերտին յատուկ քսակ մը շնորհել, որպէսզի արուեստով մը՝ հայրենիք դառնային մուսայի մը:

Մենք տեսնենց այն ատեն ժի՞ր և ամէն խելացի ձիրքերով օժտուած խոստմալից ուսանողներու հունձք մը՝ ապշեցուցիչ թիւերով իրենց օտար քննիչները զարմացնելով: Այդ մտացի հունձքը չէ որ համայնքին ընծայեց ձարտարապետ և ձար-

տարագէտ, Բժիշկ, Առամնաբոյժ, Դեղագործ և Քիմիագէտ, Մանկավարժ, Արձանագործ և Նկարիչ, Էտկառ Շահինի նման հոչակաւոր (acqua fortista) ժանտաշլազիր մը, զինկոթիփիստ, ճախարակագործ և երկաթագործներ որոնցմով իրաւունք ունինց պարծենալու: Ոչ միայն պարծենալ՝ այլ պահ մը կանգ առնել, ընդդիմացնել թէ ո՞ր վարժարանը կարող եղած է միաժամանակ պատրաստել այս քան ուսանող, տարբեր տարբեր մասնահիւերու համար պատրաստուած և... ըսել՝ Ահա գործ:

Զմոռնալ Վարժարանին աստղերէն հանդիսացած նշանաւոր դէմքերէն Պէշիթաշլեան, Սր. Հէքիմեան, Աղամեան, Թ. Թէրզեան, Ապազեան և Զամիշեան Յովհաննէսները. Մ. Փորթուքալեան և Գալճին, ու քանի անուանի Մուրատ-Ռափակայէլեան սաներ, որոնց անունները յարգանքով կը յիշեցնէր, և զայն ցանկալի հարցումներով ողողեցին: Ու միթէ նոյն բան չէ օտարութեան մէջ, երբ իրար կը հանդիպինք...:

* *

1936ի Զատիկը՝ իր գարնային քաղցրաշունչ շեփորին ձայնով, մեզ իմացուց վարժարանին հանդիսաւոր Հարիւրամեան, որ առանց բացառութեան ամէն հայուսրտին մէջ արձագանգ գտաւ: Մանաւանդ անոր հին և նոր սաներու մօտ, որոնց ուր և ինչպէս ալ ինկան՝ հետերնին տարին Ալեքսանդրանին առողջ դաստիարակութեան դրոշմը՝ աւելի կամ պակաս, որոնց չեն մոռցուիր:

Ինչպէս, երթեր չպիտի մոռնան Ազոլեան կանանչ բլուրներուն վրայ անցուցած սիրուն արձակուրդներնին, մանկական զուարթ օրագուարձնին, իրենց Մուլուկիլը (աղբիւր), Հայ աղբիւրը, Նափունի բլուրը, Լոշի, մանիշակի, անանուխի մայնքին ընծայեց ձարտարապետ և ձար-

և ծոթրինի խնկարոյր քաղերը, ինչպէս զաւկին ձեռքէն բռնած, ինչպէս ուխտակարելի է մոռնալ ասոնք. այդ պիտի ըլլար իրենց կեանքի ժպիտը մոռնալ և իրենց ամէնէն երջանիկ հասակն ու տարիները...:

* *

Եւ օր մը՝ (անշուշտ մոոցած պիտի ըլլան), այդ գեղատեսիլ բնութեան մէջ յանկարծ հանդիպելնին Հայ տիկնոջ մը, միակը այն ատեն, ուրեմն պանդիտութեան բախտակից մը, և ակնածանքով մ'անոր մօտեցան, կարծելով տեսնել շուրջը իրենց մայրիկին, որ գուցէ այդ հոգեկան վայրկեանին կարօտալիր ծննդավայրը իրենց կը յիշեցնէր, և զայն ցանկալի հարցումներով ողողեցին: Ու միթէ նոյն բան չէ օտարութեան մէջ, երբ իրար կը հանդիպինք...:

Այսօր և յուշերու էջին, լսեն ձայնը այդ տիկնոջ, որ իրենց կ'ըսէ. —

Ուշազրութիւն վեր բռնելու ձեր վարժարանին անունն և համրաւը:

Չեր կարգերէն քանի, քանի սպիտակահեր նախկին սաներ, իրենց չափահան սպատերու ամէն առաջարկութեան մէջ, երբ իրար կը հանդիպինք...:

զաւկին ձեռքէն բռնած, ինչպէս ուխտակարելի մ'այցելել երթային, վենետիկէն չեն անցնիր առանց վարժարանին ծակն ու ծուկը երթալ անգամ մ'եւս տեսնել կարուանին առնելու. առանց Սուլուլիկ մազըլցելու և Հայ աղբիւրին գուլալ ջուրով իրենց կարօտակէզ ծարաւը մարելու:

Ասոնք կ'ըսեմ և կը կրկնեմ. Մի մոռնաք ձեր կեանքին ամէնէն ծիծուն օրերը... հարիւր տարի իր շուրջը լոյս ափոեց, ուրուն կենդանի շառափղները եղաց գուցէ: Պանձացուցէք ձեր յաղթանակներով զայն որուն լուսաշող դուռէն դուրս ելած կեանցին ճանապարհը ձեռք առիք. զայն՝ որ ամէնուս սիրելի է և պէտք է որ բարոյապէս ու նիւթապէս նպաստէք անոր հին փառքերու վերադարձին:

Վերագարձուցէք անոր իր առաջին փառքը՝ այսպէս նախ երախտագիտութեան պարտը մը կատարած կ'ըլլաց Բարերարներուն հանդէպ, ձեր յարգելի դաստիարակներուն յիշատակին. և պատրաստեցէք մեզի, ձեզի նման արժանաւոր ընտանիքի հայրեր:

Կ. Պոլիս
31 Մայիս, 1936

ԵԿԳԻՆ ՇԱՀՆԱԳԱՐ

ՄՈՒՐԱՏ-ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱԿԱՆԻՆ

(ՑԻՇԱՏԱԿ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ)

Սիրոյ հոգին Հայ գիտութեան փարոսին Արդ կը կապէ փունջ մը հասկերու, փունջ մը սիրոյ՝ միշտ բեղմաւոր ժըրածան. Մըսիթարայ սուրբ շողերով լուսաւոր:

Մեր սըրտերուն, մեր էութեան Հայրենիք, Հայուն հոգին քեզ կը փարի, քեզ սուրայ, Ու սըրտազեղ յուզումներով շերմեռանդ կ'երկըրպագէ անմահութեան խորանին:

Ու մեր սըրտերն անշէջ հուրով կարօտի, Հին օրերու երջանկաշունչ յոյսերով կու գան որրել հին երազներն՝ որ այսօր նոր փայլերով, նոր գոյներով կ'երանգուին:

Նախկին սան Մ. Ռ. Վաժրնի, Ճարտ. Պատրու ՍիՇՈՆՅԱՆ

Ու մըշտակապ մեր սըրտերուն սիրաբորք Մեր սըրբազան, մեր հոգենուէր հանդիսին Կը միանան կարմիր լուսով արիւնի Առեր ըստուերներ, սուրբ պըսակով լուսաշող:

Մէծ է ներկան, մնձ է յուզումն այսօրուան, Զի յանդիման երախտագէտ մեր հոգեոյն՝ Բափակէլի և Մուրատի տեսիւներն Միշտ բարերեր, միշտ քաջալեր կը կանգնին:

Հազար ու բիւր, բիւր մաղթանկներ թող տեղան Եհազ Հայրէնի՝ Մըսիթարայ սեղանդ ափունդէն, Զի յանդիման երախտագէտ մեր հոգեոյն՝ Հէգ պանդիստին, գէպի լոյսի նանապարհ: